

Csiki Tamás

Német haderőreform, 2010–2011

A 2008-ban bekövetkezett gazdasági világválság hatására Európa vezető gazdasági hatalma, Németország is a racionalizálás útjára lépett. A Bundeswehr és a Védelmi Minisztérium átfogó reformját az egyre szűkülő források mellett az elmúlt évek művelési tapasztalatai is szükségessé tették, ugyanis a költséges, kevésbé hatékony sorkatonai állomány fenntartása, valamint a magas harci értéket képviselő, telepíthető, jól felszerelt és kiképzett professzionális képességeket igénylő művelési részvétel között feszülő ellentét teljesítőképességének határára sodorta a Bundeswehrt. Válaszképpen 2010-ben a német kormány kidolgozta a védelmi költségvetés megszorítási tervét, amely a haderő számára 8,3 milliárd euró csökkentést ír elő 2014-ig, és elkerülhetetlen reformfolyamatot indít be. A megvalósításhoz jelentős szerkezeti változtatások szükségesek mind a Bundeswehr méretét és felépítését, mind tevékenységét illetően. Értékelésünkben e folyamat állomásait mutatjuk be.

A folyamatban lévő reform több tekintetben a legjelentősebb változásokat eredményezi a második világháború után létrehozott és új alapokra helyezett Bundeswehrről, és még az újraegyesítés hatásait is felülmúlhatja. Az afganisztáni stabilizációs műveletek tapasztalatai és a 2008 óta tartó gazdasági válság ugyanis elkerülhetlenné tette az alacsony hatékonyságú, nagyméretű, hagyományos fegyveres konfliktusokra és területvédelmi feladatok ellátására kialakított haderő reformját.

A Bundeswehr reformjának szakmai hátterét két átfogó tanulmány alapozta meg: Volker Wierer főszemlélő 2010. augusztus 23-án nyilvánosságra hozott jelentése (*Bericht des Generalinspektors der Bundeswehr zum Prüfauftrag aus der Kabinettsklausur vom 7. Juni 2010*), valamint a Frank-Jürgen Weise vezetésével létrehozott Strukturális Vizsgálóbizottság 2010. október 28-án nyilvánosságra hozott

jelentése (*Vom Einsatz her denken – Konzentration, Flexibilität, Effizienz“ Bericht der Strukturkommission der Bundeswehr, Oktober 2010*).

Céljuk az volt, hogy azonosítsák a hiányszempontokat, megjelöljék a változtatást igénylő területeket, és döntési alternatívákat kínáljanak a kormánynak a reform legfőbb kérdéseit – így az új haderőstruktúráját, a sorkatonai szolgálat jövőjét, a katonai képességek és bevetettség fokozását, illetve a szűkös költségvetési források hatékony felhasználását – illetően.

A kormány részéről Guttenberg (korábbi) védelmi miniszter 2010. december 15-én nyújtotta be a honvédelmi törvény, valamint az önkéntes szolgálatról szóló törvény módosítási javaslatát, melyek parlamenti vitája 2011 januárjától vette kezdetét. Beszédében kiemelte, hogy a Bundeswehr reformját négy irányelv mentén hajtják végre:

- a jelen és a jövő biztonságpolitikai követelményeinek (a 2006-os Fehér Könyvben foglaltak szerint) megfelelő haderőreform végrehajtása;
- a fegyveres erők létszámának a szükséges méretűre csökkentése;
- az állampolgári kötelességeken és szabadságjogokon alapuló kiegyensúlyozott, a biztonságpolitikai helyzetet figyelembe vevő reform végrehajtása;
- a szűkös források költséghatékony felhasználása.

A főszemlélő beszámolója

A Bundeswehr átalakításának érdemi vitája 2010 augusztusában kezdődött, amikor Volker Wierer főszemlélő nyilvánosságra hozott jelentése öt lehetséges reformvariánst terjesztett a kormánykoalíció elé. Az öt verzió széles spektrumban, 150–210 ezer fő közötti létszámhatárokkal és a hivatásos, szerződéses illetve sorkatonai szolgálati formák különböző variánsaival számolt. A legvalószínűbb forgatókönyvek a sorkatonai szolgálat megszüntetését és a haderő 170–200 ezer fő körüli létszámra csökkentését tartalmazták.

A biztonsági környezet tekintetében Volker Wierer jelentése úgy értékelt, hogy nem áll fenn közvetlen hagyományos katonai fenyegetés Németország ellen, és belátható időn belül ennek fennmaradásával számolnak. A honvédelem továbbra is a NATO kollektív védelmi rendszerében valósul meg, így a német biztonságpolitikának szerepet kell vállalnia a szövetség biztonságát érintő lehetséges konfliktusok és válságok megelőzésében és kezelésében is. A nemzetközi szerepvállalás – különösképpen az ENSZ, NATO és EU hatáskörében – jelentősége ennek megfelelően az elmúlt években megnőtt a német biztonságpolitikában.

Kronológia – a folyamat áttekintése

2010. január – Angela Merkel kancellár a gazdasági válság hatására a német védelmi költségvetés 8,3 milliárd eurós csökkentést írja elő a 2014-ig terjedő időszakra.

2010. április 12. – Guttenberg védelmi miniszter létrehozta a Strukturális Vizsgálóbizottságot.

2010. augusztus 23. – Volker Wierer főszemlélő nyilvánosságra hozza jelentését, amelyben öt reform-forgatókönyv szerepel.

2010. szeptember 1. – Guttenberg a Parlament Védelmi Bizottságának vitája során a 4. modellt minősíti a legalkalmasabbnak.

2010. október 28. – Frank-Jürgen Weise, a Strukturális Vizsgálóbizottság elnöke beteszti jelentését.

2010. november 4. – Létrejön a Bundeswehr átalakításáért felelős munkacsoport.

2010. december 15. – Guttenberg benyújtja a honvédelmi törvény és az önkéntes szolgálatról szóló törvény módosítási javaslatát.

2011. január 25. – Hellmut Königshaus, a Parlament Védelmi Bizottságának vezetője benyújtja 2010-es (52. számú) jelentését a Bundeswehrről.

2011. február 7. – a Bundeswehr átalakításáért felelős munkacsoport javaslata a Védelmi Minisztérium átalakításáról.

2011. március 1. – Guttenberg védelmi miniszter lemond, utódja Thomas de Maiziére – a tárgyalási és egyeztetési folyamat megakad.

Ehhez professzionális, széles spektrumú képességekkel rendelkező fegyveres erőre van szükség, amely képes választ adni mindazokra a kihívásokra, amelyeket a 2006-os Fehér könyv is rögzített, és amelyek alapvetően azóta sem változtak. Ma azonban a Bundeswehr feladatainak ellátásakor a rugalmasság, alkalmazkodó készség és az erőforrások megfelelő koncentrációja kell, hogy érvényesüljön. Jelenleg a Bundeswehr 252 500 főt számlál, amelyből 187 000 hivatásos és szerződéses állomány, 35 000 sorállomány, 28 000 önkéntes továbbszolgáló és 2500 fő tartalékos.

A Fehér könyv célkitűzéseit tükröző, de még 2004-ben kialakított Bundeswehr Koncept a 252 500 fős haderőn belül

70 000 fős békefenntartó (stabilizáló) és 35 000 fős békekikényszerítő (beavatkozó) erő (például NRF-, EU-harcsoportok) létrehozását határozta meg ambíciószintként, ezen belül pedig 14 000 főben szabta meg az egyidejűleg békeműveletekben bevethető erők létszámát. Azonban még ma is csak mintegy 7000 fő áll rendelkezésre ilyen feladatokra, és a jelenlegi külföldi szerepvállalás missziós képességeinek határára juttatta a Bundeswehrt. A továbbiakban legalább 10 000 fő körüli létszámmra kell növelni a külföldön is telepíthető erőket annak érdekében, hogy Németország meg tudja felelni vállalt nemzetközi kötelezettségeinek. Német katonai vezetők kritikái akár e létszám kétszeresét is szükségesnek tartják.

E téren meghatározó a fegyveres erők finanszírozhatósága és fenntartható működése. Miközben a 2010-es (43. számú) védelmi költségvetés a 2010-es védelmi kiadások felső határát 31,367 milliárd

euróban szabta meg, a 2011-es (44. számú) költségvetési terv a 2011–2014 közötti időszakra a védelmi költségvetés esetében a következő elvonásokkal számol a kitűzött 8,3 milliárd eurós megtakarítás teljesítése érdekében: 2011 – 838; 2012 – 1240; 2013 – 2484; 2014 – 4334 millió euró.

A főszemlélő a Bundeswehr nemzetközi műveleti ambíciószintjét a következő évekre 10 000 főben határozta meg, teljes szárazföldi, légi és logisztikai, valamint ha szükséges, haditengerészeti támogatással, egyidejűleg két műveleti térségben. E követelmények és költségvetési korlátok láttán Volker Wierer öt lehetséges modellt vázolt a jövő lehetséges haderőstruktúrájára vonatkozóan, amely közül a politikai preferencia alapján a 4. modell érdemel bővebb ismertetést.

2010. szeptember 1-jén a Bundestag (alsóház) és a Bundesrat (felsőház) védelmi bizottságai tartottak beszámolót a lefolytatott vizsgálatról és a reform várható hatá-

A főszemlélő jelentésének öt modellvariánsa a meghatározó kategóriákkal és létszámokkal

Modell	Szolgálati kategória	Létszám	Teljes haderőlétszám
1. modell	Hivatásos és szerződéses	155 000	205 000
	Sorköteles	25 000	
	Önkéntes	25 000	
2. modell	Hivatásos és szerződéses	150 000	150 000
	Sorköteles	0	
	Önkéntes	0	
3. modell	Hivatásos és szerződéses	156 000	156 000
	Sorköteles	0	
	Önkéntes	0	
4. modell	Hivatásos és szerződéses	163 500	171 000
	Sorköteles	0	
	Önkéntes	7 500	
5. modell	Hivatásos és szerződéses	180 000	210 000
	Sorköteles	30 000	
	Önkéntes	0	

**A Bundeswehr állományának tervezett változása
állománykategóriáinként 2010–2016 között a 4. modell szerint
(a tartalékos állomány – 2500 fő – nélkül)**

Év	Hivatásos és szerződéses állomány	Önkéntes állomány	Sorállomány	Összesen
Jelenleg	195 000	25 000	30 000	250 000
2011	181 000	25 000	12 500	218 500
2012	176 000	15 000	0	201 000
2013	171 000	7 500	0	178 500
2014	166 000	7 500	0	173 500
2015	161 000	7 500	0	168 500
2016	156 000	7 500	0	163 500
Változás	-39 000	-17 500	-30 000	-86 500

sairól. Guttenberg védelmi miniszter a 4. modellt tartotta a legalkalmasabbnak, amely 156 000 szerződéses és hivatásos katonával, valamint 7500 rövid idejű – 12–23 havi – szolgálatot teljesítő önkéntessel számol. A védelmi miniszter ekkor tett javaslatot a sorkötelezettség felfüggesztésére az Alkotmány módosítása nélkül, amely meghagyná a lehetőséget a későbbi visszatérésre.

A 4. modell szerint kialakítandó haderőstruktúra lehetővé tenné a szükségesnek ítélt 10 000 fős állomány hosszú ideig fenntartható műveleti telepítését, és rövid időtávra ennél jelentősen nagyobb erőt is. Az öt variáns közül ez a modell biztosítja a külföldön is bevethető erők legmagasabb arányát, és kiegyensúlyozott struktúra mellett a lehető legnagyobb politikai mozgásteret.

A főszemlélő értékelése szerint a 4. modell megfelel azoknak a követelményeknek, amelyeket a szükséges képességek, a rendelkezésre álló források és a demográfiai adottságok támasztanak, és a jelentős létszámcsökkentés ellenére is az eddiginél magasabb szintű képességeket biztosít. A jelentés arra is rámutat, hogy ez a létszám alatta marad a jelentős nyugat-európai haderők jelenlegi létszámának –

Franciaország 352 000, Nagy-Britannia 197 000; Olaszország 197 000 – de magasabb például a spanyolnál (134 000), miközben a többi haderőben is dolgoznak a létszámcsökkentési terveken. A főszemlélő szerint az új haderőstruktúrával a Bundeswehr műveleti képességei meg fogják felelni ezen államok képességeinek.

A biztonsági környezet nem indokolja az általános sorkötelezettség fenntartását, amelyet a nemzetközi szerepvállalásra alkalmasabb önkéntes szerződéses és hivatásos állomány válthat ki a továbbiakban, míg a tartalékos rendszert és az általános hadkötelezettséget továbbra is megtartanak. A sorállomány ugyanis nem vethető be külföldi missziókban, kiképzésük pedig igen költséges, és nem járul hozzá meghatározó mértékben az ország biztonságának növeléséhez. Az így felszabaduló kiképzési kapacitást hatékonyabban más területekre csoportosítanák át. (A sorkötelezettség fenntartása mellett egyik érv korábban az volt, hogy így nagyobb keretből lehetett kiválasztani azt a 7-8000 katonát, akik szerződéses katonaként szerepet vállaltak a nemzetközi missziókban. Ugyanakkor a sorállomány kiképzéséhez közel 10 000 hivatásos és szerződéses katonára volt szükség. Emel-

A védelmi kiadások megoszlása néhány európai országban 2009-ben

A védelmi költségvetés (millió euró) és a haderő létszáma (fő)	Németország	Nagy-Britannia	Olaszország	Franciaország
Eszközbeszerzés	6 013	10 226	2 480	10 581
Személyi kiadások	18 176	15 552	16 218	19 321
Infrastruktúra	1 640	256	307	862
Műveletek, fenntartás, egyéb	8 371	16 575	2 919	8 426
K+F	1 189	2 564	125	4 077
Teljes védelmi költségvetés	34 166	42 609	21 946	39 190
A haderő teljes létszáma	254 000	197 000	197 000	352 770
Műveletben vesz részt	7 559	9 508	7 667	8 832

Forrás: CSIS: European Defense Trends 2010

lett a fennálló helyzetet az is jól példázza, hogy a jelenlegi haderőstruktúrában minden egyes külföldön bevethető katonára 35 belföldön szolgáló katona és 15 civil munkatárs jut.)

A Strukturális Vizsgálóbizottság jelentése

A vizsgálóbizottság 2010. október 28-i jelentése azzal a céllal készült, hogy „a Bundeswehr alapvető feladataira koncentráló, nagyobb rugalmasságot és jobb hatékonyságot eredményező reformfolyamat végén a haderő megerősítve álljon a biztonság- és védelempolitika rendelkezésére”. A jelentés a főszemlélő beszámolóját kiegészítve, annak irányelvei mentén a megvalósítás elemeire tett konkrét javaslatokat.

A bizottság is rámutatott: mivel a biztonsági környezet értékelése nem teszi szükségessé az általános sorkötelezettség fenntartását, annak felfüggesztése és körülbelül 180 ezer főt számláló haderő kialakítása lenne célszerű. Ezen belül úgy értékelt, hogy a magasan képzett, külföldön is bevethető katonák állományát legalább 15 000 főre szükséges emelni annak érdekében, hogy a Bundeswehr a jelenleg vál-

lalt kötelezettségeknek megbízhatóan meg tudjon felelni.

A tervezet a polgári állományt a jelenlegi 75-80 000-ról 50 000 fő körülire csökkentené. 2010-ben a fegyveres erőknél hivatalosan közel 104 000 polgári alkalmazotti státusz volt; 25 000 közszolga és 74 000 munkavállaló, valamint 5000 gyakornok. Ez azonban nem tükrözte a valós állapotot, ugyanis csak mintegy 81 000 aktív polgári alkalmazott dolgozott a Bundeswehnnél, akiknek azonban a részmunkaidős státuszok miatt 90 000 költségvetési státuszt kellett biztosítani. A polgári alkalmazottakra vonatkozó 2004-es irányelv 2010-re legfeljebb 76 200 státusszal tervezett, így még ehhez képest is ötezer fős többletet kellett fenntartani.

A reform központi eleme, hogy a védelmi szféra minden szereplője – a Védelmi Minisztérium, a csapatok, a területvédelmi erők és a kiszolgálók – alapadataira koncentrálna rugalmasabb, hatékonyabb folyamatokat és szervezetet alakít ki. Az átalakulás 5-7 éves folyamatát a legmagasabb szintű vezetés centralizáltan hajtja végre: a Védelmi Minisztérium minden szervezeti eleme egységesen Berlinbe kerül, létszámát pedig a jelenlegi több mint 3000 főről 1500 alá csökkenti.

A műveletek vezetési szintjeinek száma négy lesz: a legmagasabb szintű vezetés és irányítás a védelmi miniszter hatásköre lesz, alatta pedig a főszemlélő, a műveleti parancsnok és a helyi illetékes parancsnok látja majd el a vezetés feladatait. A főszemlélő funkcionális vezérkari főnöki pozícióját a továbbiakban még inkább megerősítik, így egy személyben közvetlenül és átfogóan felelőssé válik a tervezés, a felkészítés, a végrehajtás, valamint a műveletek minden aspektusáért: ezzel a haderőnek főnökei veszítenek pozíciójukból. A fegyveres erők funkcionális (műveleti, stabilizációs, támogató) felosztását megszüntetik, és egységes, magasan kvalifikált követelményrendszert vezetnek be minden egységnél. A civil és katonai szervezetek vezetési szintjeit és állományát ezzel radikálisan csökkentik.

A sorkötelezettség felfüggesztése és az önkéntes állomány jövője

Az 1955-ben létrehozott Bundeswehr meghatározó alapelve a demokratikus kontroll, amelynek három összetevője – sorkötelezettség, belső vezetés, a haza védelme – az alkotmányban is rögzített erős parlamenti ellenőrzésen keresztül valósul meg. Ezt 1994-ben az alkotmánybíróság ismételt határozatban erősítette meg, amikor német katonák első alkalommal vettek részt külföldi békefenntartó misszióban, Szomáliában (ezt követően a Balkánon, Kongóban, majd Afganisztánban). 2001 után a német erők még Afganisztánban is jelentős nemzeti korlátozókkal vettek részt stabilizációs műveletekben (Kunduz és Badakhshan tartományban, jelenleg 4909 fő), kerülve a harci feladatokat. Az észak-afganisztáni biztonsági helyzet romlásával és a német csapato-

kat érő egyre több támadás hatására azonban a harci feladatok aránya is nőtt, és 2010-ben tűzérési alegységeket is telepítettek az országba. A korlátozásokat a Luftwaffe tekintetében fenntartják, amely kizárólag felderítő és szállító feladatokat láthat el.

A polgári szolgálatot 1961-ben vezették be, kezdetben 15, majd a nyolcvanas évek végén 20 hónap időtartamú szolgálattal, ami később kilenc, 2010 júliusában pedig hathónapra csökkent. Németország egyesítése után, 1991-ben még 211 ezer sorkötelezettet hívtak be, de ez a létszám folyamatosan csökkent, 2010-ben már csupán 68 ezer fiatal, és csak hathónap időtartamra vonult be szolgálatra. 2010 januárjában a Szárazföldi Erőknél (*Heer*) 6400, a Légierőnél (*Luftwaffe*) 1400, a Haditengerészetnél (*Marine*) 700, az Összhaderőnemi Logisztikai Szolgálatnál (*Streitkräftebasis*) 2800, az Egészségügyi Szolgálatnál (Sanitätsdienst) 850 fiatal lépett szolgálatba. Ezt követően március, április és május 1-jén a sorköteles korúak közül már csak azoknak kellett megkezdeniük a szolgálatot, akik azt maguk kérték, július 1-jével pedig életbe lép az új szabályozás. A sorkötelezettség fenntartása így ma már nem katonai, hanem pusztán politikai célt szolgál: azt demonstrálja, hogy a haderő továbbra is az „egyenruhás állampolgárt” testesíti meg. A sorkötelezettség megszüntetésével a közszolgálati és szociális szektorból több tízezer polgári szolgálatot teljesítő tűnik el (2010-ben átlagosan havi 63 ezer fő), akiket részben önkéntes szolgálatot teljesítőkkel kívánnak pótolni.

2010-ben a főszemlélőhöz hasonlóan a Strukturális Vizsgálóbizottság is egyetértett az általános sorkötelezettség felfüggesztésével, amelynek kieső polgári szolgálati kapacitását önkéntes szolgálati formával helyettesítenék, mintegy 15 ezer fő-

ben. Ez az önkéntes, 23 hónap időtartamú szolgálati forma valamennyi német állampolgár számára nyitott lesz: az önkéntes szolgálatot teljesítők egészségügyi és ápolói, oktatási és nevelési, környezet- és katasztrófavédelmi feladatokat láthatnak el a Bundeswehr tagjaként.

Az átállás az önkéntes szolgálatról szóló törvény 2011-es módosítási javaslata és a tervezett védelmi költségvetés értelmében két jelentős költségvonzattal is jár. Egyrészt a 15 ezer önkéntes kiképzése, felkészítése és fizetése elérheti a 319 millió eurós költséget, amit fedez az a megtakarítás, amit az egyébként behívott 30 ezer fő sorköteles állomány kiképzésére fordítanak. Másrészt a sorkötelezettség felfüggesztése azzal jár, hogy 2011 és 2015 között becslések szerint 35–60 ezer fiatalal több kerül be a felsőoktatásba, ami tartományi és szövetségi szinten 1035-1765 milliárd euró többletköltséget eredményez a 2011–2018 közötti időszakban.

A katonai szolgálat első 6 hónapja a tervek szerint „próbaidóként” funkcionál majd, melynek során a sorállományú önkéntesek lehetőséget kapnak, hogy személyes tapasztalatuk alapján alkossanak képet a Bundeswehr működéséről és a haderő nyújtotta lehetőségekről anélkül, hogy végleg elköteleznék magukat mellette. Ez idő alatt az önkéntes írásos indoklással bármikor, a Bundeswehr pedig a hónap 15. napját követően adott hónap végéig bonthatja fel a szolgálati megállapodást. Az önkéntesek napi jövedelme 9,41–11,71 euró, aminek kiegészítésére további napi 16,50–26,50 euró pótlékot terveznek bevezetni, így összességében 770–1100 euró havi fizetéssel, és az ezt kiegészítő 265 euró juttatással (lakhatás, ellátás) számolhatnak az önkéntes sorállományba jelentkezők. Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a *Der Spiegel* arról számolt be április 21-én, hogy a márciusban és áprilisban megkérdezett 498 000 fiatalból a Védelmi Minisztérium felmérése szerint csupán 1800 (0,4%) érdeklődött az önkéntes szolgálat iránt.

Beszerezés és fegyverkezési programok

Mindkét bemutatott jelentés egyértelműen kritizálta a Bundeswehr folyamatban lévő fegyverzettechnikai beszerzési programjait. Különösen Volker Wieker főszemléző fogalmazott élesen, amikor úgy jellemezte a legtöbb nagy értékű beszerzést, hogy „túl költséges, túl lassú, és gyakran kevésbé hatékony az így létrehozott képesség, mint vártuk”. Enne okai között felhívta a figyelmet a felelősségi körök hiányosságaira, az alacsony hatékonyságú eljárásokra, a döntéshozatal külső befolyásolására, valamint a stabil finanszírozás hiányaira.

Így, mivel a Bundeswehr heterogén és komplex szervezet, közvetlenül a legfelső vezetésnek felelős professzionális kontrollingra, valamint integrált tervezésre van szüksége a források és kiadások átlátható kezeléséhez, amelynek érdekében új beszerzési ügynökséget hoznak létre.

Wieker a folyamatban lévő beszerzési programok jelentős visszafogására is javaslatot tett. Egy 2010 júniusában kiszivárogtatott minisztériumi jelentés (*Priorisierung Materialinvestitionen – Handlungsempfehlungen*), melyről a német *Die Zeit* tudósított elsőként, több repülőgép-, helikopter- és hajóbeszerzési projekt jelentős csökkentését tartalmazta, 3,37 milliárd euró 2015-ig történő megtakarítása (2011 – 775,4; 2012 – 922,9; 2013 – 809,8; 2014 – 256,5; 2015 – 608,1 millió euró) érdekében.

A javaslatok között szerepelt a jelenleg szolgálatban álló 86 Transall szállító repülőgép közül 15 azonnali kivonása, és a típusú felváltó A400M repülőgépek tervezett számának csökkentése. Hasonlóképpen, a jelenlegi 185 Tornado vadászrepülőből száz kivonását, és az eredetileg 180 gépre szóló Eurofighter megrendelés utolsó 37

darabjának törlését javasolták. A 23 oldalas listán szerepelt még a beszerzés alatt álló Tiger harci helikopterek számának a felére (negyvenre), és az NH90 szállító helikopterek számának 122-ről 80-ra csökkentése. A Haditengerészetre vonatkozó csökkentés ugyancsak jelentős lenne: nyolc fregatt és tíz rohamhajó közép- vagy hosszú távon történő kivonása, és mind a hat régebbi, U206A típusú dízel tenger-alattjáró mihamarabbi kivonása szerepel a listán. Mindezek a Védelmi Minisztérium tájékoztatása szerint csupán Guttenberg védelmi miniszter és a parlament döntésének egyik háttéranyagát jelentik, amiről még nem született döntés.

Fél évvel később a *Der Spiegel* hasonló nagyarányú leépítésről írt: amikor a haderő teljes létszáma 185 ezer főre csökken, a Haditengerészet tengeralattjáróinak számát is a korábbi tízről hatra csökkentenék, és körülbelül tíz kiszolgáló és aknaszedő hajóegységet, valamint fregattot is kivonának. A Szárazföldi Erők két hadosztályban három-három dandárral állnának fel, a Leopárd-2 harckocsik számát pedig 200

körülire csökkentenék. Emellett két, különleges műveleti és légi mozgékonyaságú hadosztály- és dandártörzset felszámolnak, amelyek eddig „gyorsreagálású erőként” voltak a katonai szervezet részei. A Légerőnek eddigi 13 repülőszázadából ötről kellene lemondania, és néhány további egységét (köztük például a zenekarát is) felszámolnák.

Egy dolog azonban biztosnak látszik: a jelenlegi 252 ezer fős létszám közel negyedével fog csökkenni; ezen belül a Szárazföldi Erők és a Haditengerészet állománya harmadát, a Légierő és az Összhaderőnemi Logisztikai Szolgálat mintegy felét veszíti el. A legutóbb nyilvánosságra hozott számok szerint a Bundeswehr teljes létszáma 185 ezer főre csökken, ami akár 120–150 katonai létesítmény bezárását is jelentheti a jelenlegi 380-ból, ugyanis gazdaságossági szempontból legkevesebb 1200 fővel éri meg fenntartani egy bázist. Emellett 2020-ig kivonják az országban állomásozó brit és francia erőket, és csökkentik az amerikai csapatok létszámát is.

A német védelmi kiadások tételes megoszlása a főbb kiadási csoportok körében, 2001–2009

Év	Teljes védelmi költségvetés (millió euró)	Védelmi kiadás/fő (euró)	Eszköz-beszerzés (millió euró)	Eszköz-beszerzés/fő (euró)	K+F (millió euró)	K+F/fő (euró)
2001	34 875	113 971	4 883	15 956	1 381	4 512
2002	34 992	118 616	4 934	16 725	1 025	3 476
2003	34 515	127 360	4 763	17 576	1 240	4 575
2004	33 416	132 605	4 946	19 626	1 081	4 288
2005	32 776	133 237	4 654	18 920	1 061	4 313
2006	31 954	128 849	4 793	19 327	1 201	4 842
2007	31 989	130 569	4 670	19 063	1 164	4 750
2008	32 868	130 430	5 620	22 303	1 189	4 717
2009	34 166	134 512	6 013	23 674	1 183	4 658
Kumulált átlag (2001–2009)	-0,3%	+2,1%	+2,6%	+5,1%	-2,1%	+0,4%

Forrás: CSIS: European Defense Trends 2010

A 2010-es (52. számú) jelentés a Bundeswehrről

2011. január 25-én Hellmut Königshaus, a Parlament Védelmi Bizottságának vezetője benyújtotta 2010-es (52. számú) jelentését a Bundeswehrről. Königshaus 2010. május 12. óta látja el tisztségét, így még elődje, Reinhold Robbe felelt a beszámoló alapjainak kidolgozásáért. A jelentés az alábbi témakörökre terjed ki, melyek közül a külföldi missziók tapasztalataira érdemes külön kitérni: vezetés; család és szolgáltatások; nők a haderőben; külföldi missziók; a személyi állomány reformja; katonai szolgálat (a sorkatonai szolgálat felfüggesztése); egészségügyi szolgálat; a katonai szolgálattal kapcsolatos pszichikai megbetegedések; lelkipásztori és szociális ellátás, gondozás; infrastrukturális hiányosságok; közlekedés és utazási támogatás; munkajog; tartalékos állomány.

Külföldi missziók

2010-ben a Műveleti Parancsnokság információi szerint 8 német katona vesztette életét (a német ISAF-részvétel – 2002 januárja – óta összesen 46) és 64 sebesült meg Afganisztánban, ami előtérbe állította a katonák kiképzésének és felszerelésének kérdését. A tapasztalt hiányosságokról a Védelmi Bizottságot és a védelmi minisztert 2010 júniusában és októberében tájékoztatták, és a minisztérium decemberben készítette el részletes jelentését, azonban az eseti kivizsgálások még váratnak magukra.

Általános probléma a beszerzési folyamat lassúsága. E tekintetben a Védelmi Technológiai és Beszerzési Hivatal felelősségi körében zajlik az igények felmérése – addig pedig az azonnali igények feltételes

kielégítésére a védelmi minisztérium *ad hoc* munkacsoportjának felügyeletével 300 millió eurós alap áll rendelkezésre. A folyamat részeként sor kerül majd a rögtönzött robbanóeszközök felderítését és eltávolítását lehetővé tevő rendszerek, valamint az ezek ellen nagyobb védelmet nyújtó eszközök beszerzésére, amelyek nem állnak kellő számban rendelkezésre valamennyi helyőrségben.

Kritikaként merült fel például a haderő szállító gépjárműveinek vezetőképzése terén, hogy a missziók használatban lévő Yak, Fuchs, Eagle IV. és Dingo típusok helyett békemissziókban használt kéttonnás tehergépjárműveken folyik a kiképzés, ami nem készíti fel a sofőröket megfelelően az afganisztáni viszonyokra. A jelentés rámutat, hogy a katonák missziós felkészítése töredezett, azaz több helyszínen, időben elhúzódva, a személyi állomány változó összetétele mellett folyik, és az orvoscsapatok vagy OMLT-k sok esetben csak a műveleti helyszínen ismerik és tanulják meg a szükséges készségeket.

Hasonló probléma, hogy miközben a műveletekben NATO-szabvány szerinti híradóeszközöket használnak a katonák, kiképzésük során a Bundeswehrnél Németországban készleten lévő eszközökkel gyakorolnak. Ez esetben is csak a művelet során, a terepen szerzik meg a szükséges ismereteket. Ha mindezt el kívánják kerülni, akkor még honi területen egy második képzési-felkészítési fázist is el kell végezni, ami kétszeres megterhelés a katonáknak.

A gyalogos fegyverzet terén ugyanez a helyzet: más szabványokkal folyik a kiképzés, mint a műveletek, és a speciális lövészfegyverek, valamint lőszeres sokszor csak korlátozott mennyiségben vagy egyáltalán nem biztosítottak. Mindezek hatására az a gyakorlat alakult ki, hogy a műveleti területre történő megérkezést követő

néhány hétben a katonák még csak ismerkednek a helyi viszonyokkal, eszközökkel, fegyverekkel, ami erősen korlátozza alkalmazhatóságukat.

Aggudalomra adnak okot a bevetések előtti és utáni lőfegyverbalesetek, amelyek nem feltétlenül a kiképzés hiányosságaiból adódnak, azonban szükségessé teszik a lőfegyverhasználat tudatosságának növelését és – például a lőfegyverek tisztítása során – a felügyelet erősítését. Az egészségügyi személyzetnél is túl rövid a felkészítési időszak, nem teljes a lövészkiképzés, és a katonáknak szükségük lenne arra, hogy a bevetések körülményeit szimuláló gyakorlatokon vegyenek részt.

A személyi felszerelés tekintetében a mesterlövészek és tűzszerészek speciális ruházata nem kielégítő, és általános hiány tapasztalható például a védőszemüvegek, védőmellények, éjjellátó optikák terén.

Szállító- és harceszközök tekintetében problémát okoz az utánpótlás és alkatrészellátás lassúsága. Speciális járművek terén a már említett rögtönzött robbanóeszközök felderítését és eltávolítását lehetővé tevő eszközök hiánya a legégetőbb: a személyi állományt nemcsak a tűzkár, hanem még maga a detonáció is veszélyezteti, ami érthetetlen annak fényében, hogy az amerikai erők már hosszabb ideje megoldották a problémát Buffalo és Huskey típusú járművek használatával. A Védelmi Minisztérium megvizsgálta a problémát és többféle megoldási lehetőséget vázolt, amelyek alapján 2011 első félévében beszerzéseket terveznek.

A Bundeswehr egy 2010. áprilisi heves összecsapást követően – amelyben három német katona vesztette életét – telepített nehézfegyverzetet Afganisztánba. Néhány PzH 2000 típusú önjáró tarackágyú érkezett, és megemelték a Marder típusú lánc-
talpas páncélozott szállító harcjárművek

számát is. Ennek ellenére a Fuchs páncélozott szállító harcjárművek védelmi képességei hiányosak, javítási lehetőségüket a védelmi ipari vállalatok vizsgálják. A páncélozott eszközök körében súlyos hiányosság volt, hogy a mentési-evakuálási műveletekhez nem rendelkeztek megfelelően védett eszközzel, ezt azonban 2010 októberében végre orvosolták.

A jelentés szerint az afganisztáni kontingens az amerikai haderő jóvoltából most már rendelkezik a szükséges szállító-, orvosi és harcihelikopter-kapacitással, azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy ez még nem biztosítja hosszú távon a cselekvési szabadságot a műveletekben, miközben a Bundeswehr legkorábban csak 2014-ben tehet szert újabb saját helikopterekre. Bár a beszerzések között a helikopterprogramot prioritássá tették, a költségvetési megszorítások nem hagynak túlzottan nagy mozgásteret a következő években.

A nehézségek ellenére Németország továbbra is eleget tesz szövetségi kötelezettségének: 2011. január 28-án a Parlament nagy többséggel (420 igen, 116 nem, 43 tartózkodás mellett) elfogadta a kormány által január 13-án benyújtott 17/4402 számú törvényjavaslatot a Bundeswehr afganisztáni mandátumának újabb egy évvel – 2012. január 31-ig történő – meghosszabbításáról. A létszámkorlátot továbbra is 5350 főben állapították meg, és a CDU–CSU kormánykoalíció részéről Andreas Schockenhoff a 2011. végi időpontot tűzte ki a kivonás megkezdésének céldátumaként.

A líbiai válság kapcsán a Merkel-kabinet úgy határozott, hogy indirekt módon segíti szövetségeseit: Afganisztánban „kapacitás-kiváltással” teszi lehetővé, hogy a Líbia elleni szankciók betartásában részt vevő hatalmak légtérelenőrző képességeiket a Földközi-tenger térségébe csoportosítsák

2010 őszen három műveleti területen, Afganisztánban, a Balkánon és Afrika szarvánál mintegy 6700 német katona és 320 rendőr vett részt világszerte a következő nemzetközi békeműveletekben: UNAMA, ISAF és EUPOL Afganisztánban, UNMIK, EULEX és KFOR Koszovóban, UNMIL Libériában, UNMIS és UNAMID Szudánban, EUFOR és EUPM Bosznia-Hercegovinában, UNIFIL Libanonban, EUMM Grúziában, EUBAM MD/UA Moldovában/Ukrajnában, EUPOL COPPS a Palesztin Területeken és EUBAM Rafahban, valamint az ATALANTA haditengerészeti műveletben.

át. Ennek megfelelően a Védelmi Minisztérium legfeljebb 300 fő és a német légtérrel-ellenőrző (AWACS) képességek Afganisztánba telepítését ajánlotta fel.

A Védelmi Minisztérium reformja és jövője

A folyamatban lévő Bundeswehr-reform következő lépéseként 2011. február 7-én Karl-Theodor zu Guttenberg védelmi miniszter nyilvánosságra hozta a Védelmi Minisztérium átstrukturálásának tervezetét (*Konzentration und Verantwortung*). Ezzel kapcsolatban korábban annyit közöltek, hogy Berlinbe kívánják koncentrálni a vezetési elemeket, miközben a vezetési szintek számát csökkentik, a feladat- és felelősségi köröket átláthatóbbá teszik, és általában a minisztérium létszámát a jelenlegi 3000-ról akár 1500 fő alá csökkentik.

A nyilvánosságra hozott tervezet leszögezi, hogy a Strukturális Vizsgálóbizottság korábbi jelentésével összhangban a jelenlegi reform célja, hogy az alapvető feladatok koncentrációján keresztül nagyobb rugalmasságot és hatékonyságot biztosítsa a Bundeswehr a német biztonság- és védelempolitikát hatékonyan támogató eszközzé váljon. Így a jövő hadereje magas

vezetési intelligencián, egyszerű és átlátható vezetési struktúrán, valamint magas tanulási és alkalmazkodási képességen alapul majd.

A tervezet hangsúlyozza: a kisebb, professzionálisabb, ám mégis ütőképesebb haderő létrehozásához arra van szükség, hogy a döntéseket mindig a megfelelő helyen hozzák meg, így ki kell alakítani a felelősségi körök koncentrációját, és meg kell teremteni a mindenkori kompetens döntéshozókba vetett bizalmat. A Bundeswehr vezetésének és minden katonai és civil szervezetének szerves egységként kell működnie: minden parancsnokságnak, intézménynek, hivatalnak az alaprendeltetéséből eredő feladataira kell koncentrálnia, egyéb feladatait pedig át kell adnia az arra illetékes szervnek. Így a Védelmi Minisztériumnak szigorúan három fő funkcionális területre – a védelempolitikára és tervezésre, az erőforrás-tervezésre, valamint a haderő rendeltetészerű működésének felügyeletére – kell koncentrálnia.

A védelempolitikai tervezés válik a folyamat kiindulópontjává. A minisztérium jövőbeni működése megköveteli, hogy ez a tervezési folyamat átfogó legyen: abban a saját joghatóságok figyelembevételével, de integrált megközelítésben valamennyi szervezeti egységnek részt kell vennie.

A Bundeswehr főszemlélője így nemcsak a fegyveres erők felügyeletében, hanem a minisztérium működésében is új, központi szerepre tesz szert, ugyanis közvetlenül lesz felelős a vezetésért, a műveleti képességért és készenlétért, valamint a műveletek végrehajtásáért. Feladatának hatékony ellátása érdekében a főszemlélő a minisztérium teljes szervezetére, valamint a katonai körzetek parancsnokaira támaszkodhat majd. A 2005. január 25-én meghatározott feladatkörei újakkal egészülnek ki: a védelmi miniszter közvetlen

alárendeltségében egy személyben lesz felelős vezetője valamennyi fegyveres szervezetnek, teljes, korlátlan és közvetlen szakmai felelősséget gyakorolva – a miniszter alkotmányos katonai hatáskörének csökkentése nélkül.

A politikai egyeztetés nehézségei és a további várható lépések

A haderőreform a német szakpolitikai és sajtóköri megítélése szerint is Karl-Theodor zu Guttenberg személyéhez meghatározóan kötődő, átfogó, komplex és igen nehéz feladatnak ígérkezett már 2010-es kezdetekor is. A fiatal, energikus politikus rugalmasan, körültekintő hozzáértéssel kezdett a feladathoz, amelynek sikere megfelelő politikai tőkét kovácsolt volna számára ahhoz, hogy pártja, a Keresztényszocialista Unió (CSU) következő vezető politikusává, egyes hírek szerint kancellárjelöltjévé váljon. Mindezt alátámasztotta, hogy a társadalmi feszültségekkel terhelt haderőreform idején és az afganisztáni műveletek társadalmi elutasítása ellenére is a kormány legnépszerűbb politikusa volt.

Mindezt napok alatt lesöpörte a színről a február közepén kirobbant plágiumügy: a miniszter a bayreuthi egyetem jogi karán 2007-ben beadott doktori disszertációjában megfelelő forrásmegjelölés nélkül vett át más szerzőktől kiterjedt szövegrészeket, ami 2011 februárjában kipattanva belpolitikai botrányra dagadt. Végül március 1-jén Guttenberg önként lemondott posztjáról, utódja pedig Angela Merkel közeli bizalmi munkatársa, a korábban a kancellária vezetőjeként, legutóbb pedig belügyminiszterként is szolgáló Thomas de Maiziére lett. A váltás jelentősége Guttenberg népszerűségében és személyes tárgyalási képességében keresendő,

ugyanis a Bundeswehr leépítése komoly társadalmi feszültséget generál, amit megfelelően kell tudni kezelni. Már az előző évben is csak kiélezett vitát követően jutott megegyezésre a Védelmi és a Pénzügyminisztérium a reform sarokszámait illetően, amit akkor Guttenberg sikereként könyvelt el. Március óta több elemző felvetette, hogy a személyi váltás e szubjektív körülménye negatív hatással lehet a további érdekegyeztetésre, továbbá az átadás-átvétel március eleje óta érthető okokból az egyeztetési folyamat látható megtorpanását eredményezte.

Objektíven szemlélve, a haderő-átalakítás több megoldatlan problémát hagyott örökül Thomas de Maiziére védelmi miniszterre:

- Az eddigi felmérések szerint kérdéses, hogy az önkéntes katonai szolgálatot elég vonzóvá lehet-e tenni ahhoz, hogy fenntartható legyen ez az állománykategória, és eredményesen el tudja látni feladatát a polgári szolgálat hagyományos területein.

- A haderőcsökkentés nem hivatalos becslések szerint akár 40 helyőrség bezárását is jelentheti, ami komoly helyi gazdasági, politikai feszültséget fog gerjeszteni.

- Ha az új szervezeti hangsúlyok ellenére sem tudják rövid időn belül növelni a külföldön is telepíthető erők létszámát, a már most is képességei határán mozgó Bundeswehr missziói ellehetetlenülnek, ami – akár csak Afganisztán tekintetében – jelentős szövetségi presztízsveszteséget jelentene.

- Többen – köztük Harald Kujat egykori főszemlélő is – vitatják, hogy a főszemlélői pozíció tervezett megerősítése a megnyírbált és átstrukturált Védelmi Minisztériumon belül valóban a kívánt eredményt éri el. A legvitatottabb pont a haderőnemi vezérkarok felelősségi körének tervezett beolvasztása a főszemlélő hatáskörébe.

http://csis.org/files/publication/101025_EuroDefenseTrends_web.pdf.

Freiwillig zum Bund? Nein, danke! *Der Spiegel*, 2011. április 21.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,758610,00.html>.

Priorisierung Materialinvestitionen – Handlungsempfehlungen (Védelmi Minisztérium, 2010. június 25.) <http://www.geopowers.com/sites/default/files/PrioMat.pdf>.

Bundeswehr droht Kahlschlag bei Rüstungsprojekten. *Die Zeit*, 2010. július 7.

<http://www.zeit.de/politik/deutschland/2010-07/bundeswehr-sparliste-waffen>.

Germany debates steep cuts in aircraft, ships. *Defensnews*, 2010. július 8.

<http://www.defensenews.com/story.php?i=4698771>.

Breaking the Bundeswehr. *Army-Technology*, 2010. november 11. <http://www.army-technology.com/features/feature101199/>.

Weniger U-Boote, weniger Panzer, weniger Kampffjets. *Der Spiegel*, 2011. április 22.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,758644,00.html>.

Guttenbergs grausiges Erbe. *Der Spiegel*, 2011. március 8.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,749473,00.html>.

Radikalere Bundeswehhrefrom nötig als angenommen. *Der Spiegel*, 2011. április 2.

<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/0,1518,754706,00.html>.